

የማኅበራዊ ደረጃ መልክ በወሎ አዝማሪዎች

አስቴር ሙሉ፣ ባሕር ዳር ዩኒቨርሲቲ

ኢሜል: muluaster@yahoo.com

አጠቃሎ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ የወሎ አዝማሪዎችን ማህበራዊ ደረጃ መፈተሽ ነበር። ይህ ዓላማ ግቡን እንዲመታ በስሩ አዝማሪዎች ለራሳቸው ያላቸው አመለካከት ምንድን ነው? በአዝማሪዎች መካከል ያለው ማህበራዊ ደረጃ ምን ይመስላል? አዝማሪዎች ለሌላው ሰው ያላቸው አመለካከት ምን ይመስላል? ሌላው ሰው ለአዝማሪዎች ያለው አመለካከት ምንድን ነው? አዝማሪዎች ከሌላው ማህበረሰብ ጋር ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት ምን መልክ አለው? የሚሉ ጥያቄዎች ተዘጋጅተው ምላሽ አግኝተዋል። ጥያቄዎችን ለመመለስ የረዱ መረጃዎች ከቀዳማይና ከካልኦይ የመረጃ ምንጮች በምልከታ፣ በቃለመጠይቅና፣ በተተኪሪ ቡድን ውይይትና በንባብ ተሰብስበዋል። የተሰበሰቡ መረጃዎች በአግባቡ ከተመረመሩ በኋላ የዓላማ ጥያቄዎችን በሚመልስ መልክ በይዘታቸው ተመድበው በክዋኔያዊና ማርክሳዊ ዘዴዎች ተተንትነዋል። ከትንታኔው የወሎ አዝማሪዎች የራሳቸውን መንደር መስርተው እንደኖሩ፣ ከጋብቻ አንፃር ሲታዩ ቀደም ባለው ጊዜ እርስ በእርስ ብቻ ይጋቡ እንደነበሩ፣ በመካከል ያለው የጾታ ግንኙነት በመከባበርና በመተባበር ላይ የተመሰረተ እንደሆነ፣ አዝማሪዎች ስለራሳቸው በሙያቸው የተነሳ የተመረጡና የተሻሉ ሆነው እንደተፈጠሩና እንደሚኖሩ አድርገው እንደሚያምኑ፣ በአዝማሪዎች መካከል ጎበዝ አዝማሪና ጎበዝ ያልሆነ አዝማሪ እንዲሁም ባላባትና ጭሰኛ የሚባሉ ደረጃዎች መኖራቸውን አዝማሪዎች በዙሪያቸው ያለው ሌላው ማህበረሰብ ከእኛ በዕውቀት ያነሰ ነው የሚል አመለካከት እንዳላቸው፣ ዛሬ ከሌላው ማህበረሰብ ጋር ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት ከጥንቱ የተሻለ ቢሆንም እኩል አለመሆኑን ለማየት ተችሏል።

ቁልፍ ቃላት:- ወሎ፣ አዝማሪ፣ ማህበራዊ ደረጃ

መግቢያ

አዝማሪ የሚለው ቃል ወይም ፅንሰ ሃሳብ አንድ ወጥ ብዬ እንደሌለውና በተለያዩ መንገዶች ሊበየን እንደሚችል ጥናቶች ያሳያሉ። የሆነው ሆኖ በተለያዩ ጊዜ የተሰጡ ብዬዎች የየራሳቸውን አካሄድ የተከተሉ ቢሆንም፣ ከሁሉም ብዬዎች አንድ የጋራ የሆነ ነጥብ ማውጣት ይቻላል። ይኸውም አዝማሪ የሚለው ቃል ዘፈንን በመጫወት ህይወታቸውን የሚመሩና ዘፋኝ በመሆናቸው ምክንያት ከሌላው ማህበረሰብ ተለይተው፣ የራሳቸውን ማንነት መስርተው የሚኖሩ ቡድኖች መጠሪያ ነው (አስቴር፣ 2007) ነው። አዝማሪ በሚለው ርዕስ

ከመጀመሪያ ዲግሪ ጀምሮ በርካታ ጥናቶች ተካሄደዋል። ከእነዚህ ውስጥ Leslau (1952) “An Ethiopian Minstrels' Argot”፣ Ashenafi (1971) “The ‘Azmarī’, Poet-Musician of Ethiopia”፣ In: *The Musical Quarterly*, Teclehaimanot (1986) «A Brief Survey Study of the Azmareis in Addis Ababa»፣ Bolay (2002) “The Azmari: Voice of Ethiopian Memory.”፣ Kawase (2005፣ 2008፣ 2010)፣ “Musical Performance and Self-Designation of Ethiopian Minstrels: Azmari”፣ “The Transformation of Musical Activities and Self-imposed Group Markers of Azmari in Ethiopia” እና “Intercultural Dialogue on the Visualization of Local Knowledge: Films on Hereditary Singers in Ethiopia.”፣ Kefyalew (1998) “Minstrels in Addis Ababa: a Study in the Social Life of Gondarian Inzatas.”፣ አበበ (2002 ዓ.ም) «በጎንደር ዙሪያ ወረዳ በቡርቧክስ ቀበሌ የአዝማሪነት ሙያና የዘፈን ግጥሞች» እና Mesganaw (2010) «Change and Continuity in the Lives of Birbuax Azmaris» የሚሉትን ለአብነት ያህል መጥቀስ ይቻላል።

እነዚህ ከላይ ርዕሳቸው የተጠቀሰ ጥናቶች ከተለያዩ አቅጣጫዎች፣ ከተለያዩ ማህበራዊና ተፈጥሯዊ መጽቶች ከተለያዩ ጥልቀትና ስፋት አንጻር መርምረዋል። የተዳሰሱት ጥናቶች ከርዕስ ጉዳይ፣ ከአጠናን ዘዴ፣ ከመስክ ተመክሮና ከሌሎችም ጉዳዮች አንጻር ልክውናቸው የሚገቡ ጉዳዮችን በማሳየት ረገድ ለጥናት መስኩም ሆነ ለእኔ ጥናት በጎ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። ይሁንና በአጠናን ዘዴ እና በትኩረት አቅጣጫ ከዚህ ጥናት ጋር ይለያሉ። ስለዚህም ይህ ጥናት የራሱን የተመረጠ የትኩረት አቅጣጫ ይዞ ተሰርቷል።

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ የወሎ¹ አዝማሪዎችን ማህበራዊ ደረጃ መፈተሽ ነው። ይህ ዓላማ ግቡን እንዲመታ በስሩ አዝማሪዎች ለራሳቸው ያላቸው አመለካከት ምንድን ነው? በአዝማሪዎች መካከል ያለው ማህበራዊ ደረጃ ምን ይመስላል? አዝማሪዎች ለሌላው ሰው ያላቸው አመለካከት ምን ይመስላል? ሌላው ሰው ለአዝማሪዎች ያለው አመለካከት ምንድን ነው? አዝማሪዎች ከሌላው ማህበረሰብ ጋር ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት ምን መልክ አለው? የሚሉ ጥያቄዎች ተዘጋጅተው ምላሽ አግኝተዋል። ጥያቄዎችን ለመመለስ የረዱ መረጃዎች ከቀዳማይና ከካልኦይ የመረጃ ምንጮች ተሰብስበዋል። የወሎ አዝማሪዎችን ይወክላሉ ተብለው ከተመረጡ፣ በረከት፣ ከድጅ፣ ደረቅ ወይራና ማርዬ ከተባሉ የአዝማሪ መንደሮች በምልከታ፣ በቃለመጠይቅና በተተኪሪ

¹ ወሎ በሸዋና በሰሜኑ የኢትዮጵያ ግዛት መካከል የሚገኝ በሰሜን፣ ትግራይ፣ በምዕራብ ጎጃምና ጎንደር፣ በደቡብ ሸዋ፣ በምስራቅ፣ አሰብና ጅቡቲ የሚያዋስኑት ቦታ ነው። ይህ ቦታ የረጅም ዘመን ታሪክ ያለው ቦታ ሲሆን ወሎ የሚለውን መጠሪያውን ከማግኘቱ በፊት ቤተአምሐራ ተብሎ ይጠራ እንደነበር መዛግብት ይገልጻሉ።

ወሎ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን መገባደጃ (Hussein, 2001, p. 15) ከደቡብ ወደ መሃል ሃገር ከተንቀሳቀሱ የኦሮሞ ብሔረሰብ አባላት አንዱ የነገድ አባት ስም ነው። ወሎ የኦሮሞ ነገድ መሪ የከረዩ ልጅ፣ የበረይቱማ የልጅ ልጅ ነው። በዚህ ነገድ መሪ ስር የሚተዳደረው የኦሮሞ ማህበረሰብ ቁጥር ብዛት ከፍተኛ ሆኖ ነባሩን ማህበረሰብ በተጫነው ጊዜ ቀድሞ ቤተአምሐራ ይባል የነበረው ቦታ ስሙ ተቀይሮ በጎሳ መሪው ስም ወሎ ተብሏል ሲሉ ገብረ ኪዳን (1981፣ ገጽ 31) ተክለዳድቅን ጠቅሰው ዕፈዋል። የወሎ ማህበረሰብ ከሌላው አካባቢ ህዝብ ጋር የሚጋራቸው አያሌ እሴቶች ቢኖሩትም በተለይ እሱ ብቻ ጎልቶ የሚታይባቸው ባህላዊ መገለጫዎቹ ብዙ ናቸው። ከእነዚህ ውስጥ ለሙዚቃና ለግጥም ያለው መሰጠት የአካባቢው ማህበረሰብ ባህላዊ መገለጫ ነው። ጌታቸው (1984፣ ገጽ 43) እንደሚሉት «የወሎ ሰው ሐዘኑን፣ ደስታውን፣ ብሶቱን፣ ታሪኩን፣ ባህሉንና የመሳሰሉትን በዜማና በግጥም የመግለፅ ልምድና ባህል አለው»። ሲሉ እንደሚገልፁት ከማንኛውም ተራ ህዝብ አንስቶ ንግግራቸውን በግጥም በመግለፅ ወይም መንዘቱን¹ በማዜም እስከመታወቅ የደረሱ እንደነሹህ ሁሌን ጅብሪል፣ የአርሲዋ እመቤት (የጁዬ) ፣ የመርሳው አባ ገትዬ ያሉ በርካታ ሰዎችና በአዝማሪነታቸው በመላው ኢትዮጵያ የታወቁ አስፋ አባተ፣ ባህሩ ቀኝ የመሳሰሉ ሰዎችን ወሎ አፍርታለች።

ቡድን ወይይት ከስልሳ ስምንት የመረጃ አቀባዮች² መረጃዎች ተሰብስበዋል። መቅረፅ ድምፅ፣ የፎቶና የቪዲዮ ካሜራ እና ማስታወሻ ደብተር ደግሞ መረጃዎችን ለመሰብሰብ አገልግሎት ላይ የዋሉ ቁሶች ናቸው። ከካልኪይ የመረጃ ምንጮች ከጥናቱ ጋር ተዛማጅነት ያላቸው፣ የጥናቱን መነሻ ሃሳብ የሚያጠናክሩ፣ ለጥሬ መረጃዎች ማነፃፀሪያና ማወዳደሪያ የሚሆኑ፣ ፅሁፎች ተፈትሽዋል። የተለያዩ ፅንሰሃሳቦች ተቃኝተዋል። በዚህ ሁኔታ የተሰበሰቡ መረጃዎች በአግባቡ ከተመረመሩ በኋላ የምርምሩን ጥያቄዎች በሚመልስ መልክ ተደራጅተው በክሊኒካልና ማርክሳዊ ንድፈ ሐሳቦች³ እንደሚከተለው ተተንትኑዋል።

የመረጃ ትንተና

አዝማሪዎች ለራሳቸው ያላቸው አመለካከት

Merriam (1964, p. 123) «ሙዚቀኞች ከሌላው የማህበረሰብ አባል ባልተናነሰ ሁኔታ የማህበረሰቡ አባል ናቸው» እንደሚሉት፣ በወሎ የሚኖሩት አዝማሪዎች በሚኖሩበት ማህበረሰብ ውስጥ ከሌላው ሰው የሚለያቸው ዘፋኝነታቸው ብቻ መሆኑን ይገልጻሉ። ቀጣዩ ጥቅስ ይህንን ያሳያል፡- «...ሁሉም ሰው ዘመድ ነው። የአዳምና ሔዋን ልጅ እኮ ነው። ቆይ አንቺ የእኛ ዘመድ መሆንሽን ታውቂያለሽ አታውቂም? ሙያ ነው። ሁሉም የተለያዩ ሙያ ይያዝ እንጅ የተለየ ነገር የለውም» (ማስረሻ ፈንታው፣ ቃለ መጠይቅ፣ 11/05/2005 ዓ.ም፣ ማርዬ)። መረጃው

² ሁሉን መረጃ ሰጪዎቹን እንዲሁም ለመረጃ ስብሰባ በቦታው በተገኘሁ ጊዜ ድጋፍ ያደረጋችሁልኝን አካላት በሙሉ አመሰግናለሁ።

³ ለክሊኒካል ንድፈ ሀሳብ በርካታ ምሁራን ብያሌዎች ሰጥተውታል። ከአነዚህ ውስጥ «ክሊኒካል ንድፈ ሀሳብ አንድ ፎክሎር ምን እንደሆነ፣ መቼ፣ የት፣ በማን፣ እንዴት እንደሚከወንና ከዋኞችን ምን የጋራ ጉዳይ እንዳሰባሰባቸው፣ በመካከላቸው ያለው ጥበባዊ ተግባራት ምን እንደሆነ የሚመረምር የፎክሎር ማጥኛ ነው» Ben-Amos (1993, p. 129) የሚለው ብያሌ የአዝማሪዎችን ፎክሎር፣ በፎክሎርና በአዝማሪዎች (በከዋኞች)፣ እንዲሁም በከዋኝና ታዳሚ መካከል ያለውን ተግባራት ለማሳየት አገልግሏል።

ማርክሳዊ ንድፈሃሳብ ዋና ማጠንጠኛ ሃሳቡ «mode of production» (ስልተ ምርት) መሆኑን Barnard (2004, p. 88), ilitskaya (1978, p. 330) ይገልጻሉ። ንድፈ ሃሳቡ እንደሚገልፀው ከቀላሉ የአደንና ፍራፍሬ መሰብሰብ ውስብስብ እስከሆነው የኢንዱስትሪ ስራ ድረስ ሰው ከተፈጥሮና ከሰው ጋር የሚያደርገው ግንኙነት፣ ለመኖር የሚያደርገው ጥረት ወይም የምርት ሂደት ነው፤ ይላል። በመሆኑም አዝማሪዎች ለመኖር የሚገለገሉበት የዘፈን ስራ ከሌላው ማህበረሰብ ጋር የፈጠረላቸውን/ባቸውን ደረጃ ለመተንተን ንድፈ ሀሳቡ አገልግሏል።

አዝማሪዎች ከሌላው ሰው የሚለያቸው ነገር ስለመኖር አለመኖሩ ከቀረበላቸው ጥያቄ የተገኘ መልስ ነው። ጥቅሱ «ሰዎች ሁሉ በሚሰሩት ስራ የተለያዩ ይሁን እንጅ በአፈጣጠራቸውና በሰውነታቸው እኩል ናቸው» የሚለውን የአዝማሪዎችን አመለካከት ይገልጻል። በርካታ አዝማሪዎች በዚህ ሃሳብ ይስማማሉ። ምክንያቱም ይህ ዕውቀት የተገኘው ከክርስትናና እስልምና ሃይማኖቶች በመሆኑና እያንዳንዱ አዝማሪ ደግሞ ከሁለቱ እምነቶች አንዱን የሚከተል በመሆኑ ብዙ አዝማሪዎች በሃሳቡ ሊስማሙ ችለዋል። ነገር ግን አዝማሪዎች በሰውነታቸው ከሌላው ሰው ጋር እኩል ቢሆኑም፣ በሙያቸው የተነሳ ከሌላው የተሻሉ እንደሆኑ ይናገራሉ። የተሻልን ነን የሚሉትም እነሱ የሚጫወቱት መሰንቆ የተባለ የሙዚቃ መሳሪያ ለድንግል ማርያም ማመስገኛነት ተመርጧል ስለሚሉ ነው። ይህ ብቻ ሳይሆን ደግሞ አዝማሪነታቸው በአንድ ሺህ የተመረቀ መሆኑን ያምናሉ። እምነታቸውን በቀጣዩ ሃተታ ተረክ በቡድናቸው ውስጥ ተክለውታል፤

አዝማሪ በነብያችን ተመርቋል። የተመረቀበት ምክንያት አንድ ሺህ ከሸማኔ ዘንድ ጨርቅ ያሰራሉ። ሸሁ አንዲት የጣት ወርቅ ነበረቻቸው። ሸማኔው ለሰራው ጨርቅ ያቺን የጣት ወርቅ ይስጡኝ ይላል። አይ ገንዘብ ልስጥህ ቢሉት እምቢ ይላል። ለምነውት እሺ ሊል ስላልቻለ እያዘኑ ቀለበታቸውን ይሰጡታል። ቀለበታቸውን ሰጥተው ጨርቁን ተቀብለው ይሄዱና ከአንዲት ደደሆ⁴ ጥላ ስር አዝነው ይቀመጣሉ። ያን ጊዜ ተጫዋች/አዝማሪ እየገሰገሰ ቲሄድ ያገኛቸዋል። ሸሁችን ምን ሆነዋል? አቦ እዚህ ላይ ያለ ሸማኔ ጨርቅ አስቋጥራ ነበር ጨርቁን ስወስድ ቀለበትህን ካልሰጠኸኝ ብሎ እምቢ አለ። እዚሁ ቁጭ ብለው ይጠብቁኝ ይገልጻል። እመጣለሁ ብሎ ወደ ሸማኔው ቤት ሄደና በመሰንቆ እያጫወተ ቀለበቱን እንዲሰጠው ማስገደድ ያዘ። ገንዘብ ልስጥህ ቢለው እምቢ ቀለበትህን ነው የምፈልግ ብሎ አስጨነቀው። ሸማኔውም አልለቅም ማለቱን ሲያይ ቀለበቷን ይሰጠዋል። አዝማሪው ቀለበቷን ይዞ ሸሁ ወደሚጠብቁት ቦታ ሄዶ የያዙት ሸማ ላይ ይጥላታል። ሸሁም ይህን አይተው በሸማ

⁴ በቆላና በወይና አደጋ አካባቢ የሚበቅል፣ ትናንሽ ፍሬዎችን የሚያፈራ ዛፍ። የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናትና ምርምር መዝገበ ቃላት (1993፣ ገጽ 171)።

ብላ፣ መጣልን እንጅ መጣብን አትባል። እስተልጅ ልጅህ ተመረቅ። መጋረጃ ገልጠህ ዙፋን ረግጠህ ኑር፣ የመረቅኸው የተመረቀ፣ የረገምኸው የተረገመ ይሁን አሉት። ምርቃቱ መስራቱን ለማረጋገጥ ደግሞ ይህኛን ደደሀ እርገማት አሉት፣ ረገማት ደረቀች። መርቃት አሉት መረቃት ለመለመች። ከዚያም ደደሀዋ ለእሳቸውም መጠለያ ሆና ስለቆየች ከአዝማሪው ጋር አብረው መረቋት። በዚህ የተነሳ ዛሬ ድረስ አዝማሪ መጣ ሲባል እኒ እሰይ ግባ በሉት ይባላል የሚል ነው። (በተለያዩ ቀናት የተደረጉ ቃለመጠይቆችና የተተካሪ ቡድን ውይይቶች)

ይህ አፈታሪክ አዝማሪነት የተመረቀ ሙያ እንደሆነ ይናገራል። ሙያው ብቻ ሳይሆን አዝማሪው ራሱ «የመረቀው የተመረቀ፣ የረገመው ደግሞ የተረገመ እንዲሆን» ስልጣን የተሰጠው እንደሆነም ይገልጻል። ይህ አዝማሪዎች ስለራሳቸው ያላቸው እምነት ነው። ይህንን እምነታቸውን በአፈታሪኮች አማካኝነት ለልጆቻቸው ሲያስተላልፉ ኖረዋል። አፈታሪኮች ሲጫወቱት በኖሩት ማንነትን የመትከልና የማጠንከር ሚና የተነሳ ሙያው ዘመናትን ሲሻገር ኖሯል። ይሁንና ሌላው ሰው ይህንን ታሪክ ባለማወቁ ዝቅ አድርጎ ሲመለከታቸው እንደኖረ ይናገራሉ። ነገር ግን ምናልባት እንኳን ከተናቁ ሊናቁ የሚችሉት ባላቸው የሃብት ደረጃ እንጂ በማንነታቸው ሊሆን እንደማይችል፣ በሃተታም ሆነ ቀጥሎ በቀረበው አይነት ቃልግጥም ይገልጻሉ።

በሰው ልጅነቴ አልጠረጠርም፣

ግን በድህነቴ ሳልናቅ አልቀርም። (የሮም አያሌው፣ ምልክታ እና ቃለመጠይቅ፣ 19/05/2005 ዓ.ም.፣ በረከት)።

የዚህ ግጥም ከዋኝ ይህንን ቃልግጥም ለመከወን የበቃችው፣ "ሌላው ሰውና አዝማሪዎች ያላችሁ ማህበራዊ ግንኙነት ምን ይመስላል?" የሚለውን ጥያቄ በመመለስ ሂደት ውስጥ ነው። ቃል ግጥሙ በአካባቢው (ወሎ) በሌላው ሰውና በአዝማሪዎች፣ እንዲሁም በእጅ ስራ ስራተኞች መካከል ያለውን የደረጃ ልዩነት ለመግለፅ የሚጠቅም «የሰው ልጅ ነው»/ «አይደለም» አባባል መሰረት አድርጎ የተገጠመ ነው። ማህበረሰቡ የእጅ ስራ ስራተኞችንና አዝማሪዎችን «አጥንተ ጎደሎ» ናቸው/ «የሰው ልጅ ያለው ደረጃ የላቸውም» ይልና ራሱን ደግሞ «የሰው ልጅ ነኝ» በማለት ይገልጻል። ነገር ግን አዝማሪዎች በግጥማቸው ይህ ስህተት ነው። እኛ ድሃ በመሆናችን እንናቅ ይሆናል እንጂ፣ ዘራችን ምንም እንኳን የሌለበት የሰው ልጆች ነን ይላሉ። አዝማሪዎች የተመረጠ ሙያ ባለቤት ብቻ ሳይሆኑ «ከባላገሩ» የተሻለ ስልጣኔ እንዳላቸውም ይናገራሉ። ለዚህ ሁኔታ መፈጠር ምክንያቱ ደግሞ በአዝማሪነታቸው የተነሳ ከቦታ ቦታ መዘዋወራቸው

በአካባቢያቸው ከሚኖሩት ገበሬዎች የተሻለ የአካባቢና የአለምን ግንዛቤ ስለፈጠረላቸው እንደሆነ ይናገራሉ «እኔ ብዙ አገር ዙሪያለሁ። አዲስ አበባን፣ ጂማን፣ አጋርን አይቻለሁ። ከባላገሩ ይቅርና መንደር ለመንደር ከሚከሰበው⁵ አዝማሪ የተሻለ ብዙ ነገር አውቃለሁ፤ የሰው ድካም ይገባኛል፤ የገንዘብን ምንነት ተገንዝቤያለሁ። (ብርሃን ትኩ፣ ቃለመጠይቅ፣ 12/05/2005 ዓ.ም፣ ማርዬ)። መረጃው አዝማሪዎች ከቦታ ቦታ፣ ከአገር አገር የሚጓዙ ሰዎች መሆናቸው ትልቅ ንቃተ ህሊና የፈጠረላቸው መሆኑን ይገልጻል። በአጠቃላይ አዝማሪዎች በሙያቸው የተነሳ የተመረጡና የተሻሉ ሆነው እንደተፈጠሩና እንደሚኖሩ ያምናሉ። በዚህ መልኩ ራሳቸውን የሚረዱት አዝማሪዎች በመካከላቸውም ደረጃ አበጅተው የሚኖሩ እንደሆኑ በቀጣዩ ንዑስ ርዕስ ተብራርቷል።

ማህበራዊ ደረጃ በአዝማሪዎች መካከል

በአዝማሪውና አዝማሪ ባልሆነው ማህበረሰብ ውስጥ ብቻ ሳይሆን በራሳቸው በአዝማሪዎች መካከልም የማህበራዊ ደረጃ ልዩነቶች እንዳሉ መረጃዎች ይጠቁማሉ። ይህ ደረጃም ከአሁን ይልቅ በተለይ ቀደም ባለው ጊዜ ትልቅ ግምት የነበረው ሲሆን የሚመነጨው ከመሰንቆ ጨዋታ ችሎታና ከመደብ ነው። ከመሰንቆ ችሎታ አንፃር ያለው ምድብ ጥሩ ችሎታ ላለው አዝማሪ በሌሎች አዝማሪዎች ዘንድ «ጎበዝ አዝማሪ» የሚል ስም የሚያሰጠው ከመሆኑ ባሻገር የሰውዬውን የዘፈን መክወኛ ቦታም ይወስነዋል። በወሎ አንድ አዝማሪ ጎበዝ አዝማሪ የሚባለው ከተፈጥሯዊ ድምፁ መልካምነት ባሻገር ቅኝት⁶ ለይቶ ሲያውቅና በቂ የግጥም ክምችት ወይም ፈጣን የመግጠም ችሎታ ሲኖረው ነው። ቅኝቶችንና ዜማዎች ለይቶ የሚጫወት አዝማሪ በታላላቅ ሰዎች ስርግ ቤቶችና በተከበሩ ሰዎች ቤት ተጠርቶ ይጫወታል። እነዚህ ችሎታዎች የሌሉት ሰው ግን የሚጫወተው በመጠጥ ቤቶች ነው። ይህንን አስመልክቶ የተገኙት መረጃዎች ቀጣዩን ይላሉ፣ «ሁሉም አሁን ደበላልቆ ይችላል። መዲና ሌይሌይ (ዘለሰኛ)

⁵ በአዝማሪዎች ቋንቋ፣ በእንዛትኛ «መከሰብ» ማለት መዝፈን ማለት ነው።

⁶ ባህላዊ ዘፈኖች የሚቀርቡባቸው ስልቶች ናቸው፤ በእንግሊዝኛ ስኬል/scale የሚባለው፤

ያልቻለ ሰው ሰርግ ቤት ሄዶ አይዘፍንም። ከዚያ ከመጠጥ ቤት⁷ ሄዶ ይጫወታል እንጅ» (ብርሃን ትኩ፣ ቃለመጠይቅ፣ 11/05/2005ዓ.ም፣ ማርዬ)። መረጃው አንድ አዝማሪ የመሰንቆ ጨዋታ ችሎታው የዘፈን መከወኛ ቦታውን እንደሚወስንለት ይገልጻል። በዚህ የተነሳ መዲናና ዘለሰኛን ዜማዎች በደንብ መጫወት የሚችል አዝማሪ በሰርግ ቤት ሲጫወት፣ እነዚህን ዜማዎች ያልቻለ አዝማሪ ደግሞ ቦታው መጠጥ ቤት ነው። ከመረጃው መረዳት የሚቻለው ሁለቱ አውዶች የተለያዩ ደረጃ ያላቸው መሆኑን ነው። ሰርግ ቤት ማህበራዊ ክብር ያለው ቦታ ነው። መጠጥ ቤት ደግሞ ሰካራሞችን ጨምሮ ማንኛውም አይነት ሰው የሚገኝበት ዝቅ ያለ ደረጃ ያለው አውድ ነው። ስለዚህ በእነዚህ ቦታዎች የሚከውነው አዝማሪ ክብሩን ከአውዶቹ ይጋራል። የአንድ አዝማሪ የመሰንቆ ጨዋታ ችሎታ ደረጃ ከመጠጥ ቤት አንስቶ በቤተመንግስት እስከመዝፈን የሚያደርስ ሲሆን ለቤተመንግስት፣ ለምስለኔና ጭቃ ሹም አዝማሪ መሆን ከተራ አዝማሪነት አውጥቶ ክብር ያሰጣል። ስለዚህም አዝማሪው በወቅቱ አንድ ባላባት ያለውን ክብርና ጥቅም ሁሉ የሚያገኝ ሰው ነው ማለት ነው። በአመጋገቡ፣ በአለባበሱና በጠቅላላ አኗኗሩ ከተራው አዝማሪ የተለየ ነው። ከዚህ ሌላ ደግሞ አዝማሪው የተለየ መሆኑን የሚገልፅ ሹመት ከዚያው ከባላባቱ ይሰጠዋል። ይህ ሹመት «እከሌ ቀሚስ ለበሰ» በሚል የሚገለፅ ነው። ለእንደዚህ አይነቱ ማዕረግ የሚሰጠው ቀሚስ የራሱ የሆነ መልክ አለው ይላሉ መረጃ ሰጪዎች «ቀሚስ ቢሉሽ እንደዚህ እንደታቦቱ ጌጥ ያለው፣ እንደእጅጠባብ ያለ ነው። እጅና እጁ፣ እንዲሁም ታቸ በብልጭልጭ ነገር የተቀመጠ ነው። እንደዚያ ያለ ይቀበላል። ይኸ የእከሌ አባ መልኩን ቀሚስ የለበሰ አዝማሪ ነው ይባላል። ያ የዛን ጊዜ ነበር» (ብርሃን ትኩ፣ ቃለመጠይቅ፣ 12/05/2005ዓ.ም፣ ማርዬ)። አዝማሪው ለክብሩ መገለጫ የሆነውን ቀሚስ ለብሶ በበዓላት ቀን ከጌታው ፊት በመቆም የሚዘፍን ሲሆን፣ በሚያሳየው ብቃትና ለጌታው በሚፈጥረው ደስታ የተነሳ የቀሚስ ሽልማቱ እየጨመረ ይመጣል። በዚህም የተነሳ «እከሌ ይህንን ያህል ቀሚስ ለበሰ» የሚለው አባባል ደረጃን የሚገልፅ ነው። አቶ አሰፋ ለገሰ የሰጡት ቀጣዩ መረጃ ይህንን የሚያሳይ ነው። «አባቱ ታዋቂ አዝማሪ ነበር። ቀሚሱን እንኳን እራሴ ነኝ ለብሼ የጨረስሁት። እንደታቦት ልብስ አለ አይደለም? ካባ ነበር።

⁷ መረጃ ሰጪው ይህንን ቃል አልተጠቀሙም፤ እሳቸው ይህንን ቃል ለመግለፅ “ከሸርሙጣ ቤት” ነው ያሉ። ቃሉን እንዳለ መጠቀሙ ከስነምግባር ውጪ እንዳያደርግ ስለተፈራ ተቀይሯል። በግርጌ ማስታወሻ ማስቀመጥ የተፈለገበት ምክንያት ደግሞ ገለፃቸው የሁለቱን አውዶች ልዩነት የሚያሳይ ሲሆን ከዚያ በላይ የአዝማሪውን የችሎታ ደረጃ ለመግለፅ የሚጠቅም ነው ተብሎ በመታመኑ ነው።

አምስት ቀሚስ ነበረው። ያንን ከባላባት ፊት ብቻ የሚለብሰው ነው። ደንበኛ ተጫዋች ስለሆነ በሽልማት የተሰጠው ነው። (ቃለመጠይቅ፣ 14/04/2005 ዓ.ም.፣ ደሴ)። ሌላ አቶ ተፈራ አያሌው የተባሉ መረጃ ሰጪም ባላባት አዝማሪ የሚባለው ምን እንደሆነ ደረጃውም እንዴት እንደሚገለፅ የሚከተለውን ብለዋል፤

ቀሚስ ነው ሚሉብስ። ማዕረጉ ቀሚስ ነው። እክሌ የእክሌ አባ በሉ አዝማሪ ነው። ቀሚስ ለበሰ ነው የሚባለው። ያን ለብሶ መታየት ነው። ወደ መንግስትም ሲሄድ ቀሚስ ነው የሚለብሰው ስሙ ገነነ፤ መንግስት አወቀው፤ ቲገባም ደግሞ ከመንግስቱ ቤት ከልካይ የለውም። አሽከር ገረዱ ሁሉ ዝም ነው የሚለው አጋፋሪ የለውም። ወይዘሮይቱን ያጫውታል። እሱን ያጫውታል። ጥሩት ነው የሚባለው፤ ዘመቻ ቲሄድ አብሮ ይሄዳል። ዘመቻ ቲሄድ ነጋሪቱ ሲያገሳ ይባላል። በቅሎው ቀሚስ ይለብሳል፤ ፈረስ ቀሚስ ይለብሳል። ጡሩንባ ነሬ አለ፤ ተጫዋች አለ። ይኸ ሁሉ ታዲያ እንዳሁኑ ታይሆን ነው (ቃለመጠይቅ፣ 11/05/2005 ዓ.ም.፣ ደሴ)።

በዚህ መልኩ የቤተመንግስትና፣ የመጠጥ ቤት፣ ቀሚስ የለበሰና ያልለበሰ በሚል የወጣው ደረጃ በአዝማሪዎች መካከል ለሚደረገው ጋብቻ የራሱ የሆነ መልክ ሰጥቶታል። ይኸውም የአንድ አዝማሪ ቤተሰብ አዝማሪ ስለሆነ ብቻ ከሌላው የአዝማሪ ቤተሰብ ጋር በጋብቻ አይቀላቀልም። የአንማን ዘር ነው፤ አባታቸው የማን አዝማሪ ነበር የሚል ጥያቄ ይነሳል። በዚህ ሁኔታ አቻ የሆኑ እንደሆነ ብቻ ነው ጋብቻው የሚከናወነው። ይህንን አስመልክቶ በቃለ መጠይቅ የተገኘው መረጃ ቀጣዩን ይላል፤ “ለምሳሌ ዝቅተኛ ዘር የሚባል አለ። ይኸ እኮ ባህሉ ነው፤ አይደለም እንዴ!? ባላባት የሚባል አለ። በስመ አዝማሪ ሁሉም ተፈላልጎ አይጋባም። አሁን መንገሻ አልክ (መንገድ መሪዬን እየተመለከተ)፤ መንገሻ የእኛ ዘር አይደለም። ቀድሞ ባሪያ ነው እየተባለ፤ ዝም ብሎ <በአባይ ገነን> የተማረ ነው እንጅ። በደርግ <በአይወማ> ኪነት ነው የተማረ። መለያው ዘር ነው። በእናንተስ አለ አይደለም። እክሌ ባላባት ነው። እክሌ የጭሰኛ ዘር ነው የሚባል። እንደዚያ ነው” (ተስፋዬ በላይ፣ ማርዬ፣ ቃለመጠይቅ፣ 12/05/2005 ዓ.ም)። መረጃው በአዝማሪዎች መካከል የደረጃ ልዩነት ያለ መሆኑን ያሳያል። ይህ የደረጃ ልዩነት ምንም እንኳን ከመሰንቆ ችሎታ ጋር ተያይዞ የሚፈጠር ቢሆንም፣ በቡድኑ መካከል የተከበረና ያልተከበረ የሚያስብል መደብ ፈጥሯል። የተከበረ የሚባለው ቡድን ዘፈኑን በተሻለ ቦታ ይከውናል፤ ኑሮውን በተደላደለ ሁኔታ ይመራል። ጥሩ የኢኮኖሚ አቅም አለው። ሌላው ቡድን ደግሞ ከመጀመሪያው ቡድን በተቃራኒ

ሁኔታ የሚኖር ነው። ይህ አዝማሪዎች ከሌላው ሰው ጋር ያላቸው ደረጃ፣ «በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የሚኖሩ ቡድኖች፣ ከምጣኔ ሃብታቸው ምንጭ የተነሳ ይለያያሉ» (Tyson, 2006, p.54)፤ ከሚለው የማርክሳውያን አመለካከት ጋር የሚስማማ ሲሆን፣ የአዝማሪዎች ቡድን በመካከሉ የፈጠረው ቡድን ደግሞ «ቡድኖች የማህበረሰቡን ምጣኔ ሃብት በመካፈል ድርሻቸው የተለያዩ ናቸው» (Tyson, 2006, p.55፣ ከሚለው ሌላኛው ትውር ጋር የሚስማማ ነው። ታዲያ ስለራሳቸው እንዲህ የሚያስቡት አዝማሪዎች ስለሌላው ሰውም የሚሉት አለ። ቀጥሎ ቀርቧል።

አዝማሪዎች ለሌላው ሰው ያላቸው አመለካከት

አዝማሪዎች በዙሪያቸው ያለው ሌላው ማህበረሰብ ከእኛ በዕውቀት ያነሰ ነው የሚል አመለካከት አላቸው። በዕውቀት እንበልጠዋለን የሚሉትን ማህበረሰብ አላዋቂነት ለመግለፅ «ባላገር/«ቡጋ» ብለው ይጠሩታል። “የባላገሩ አላዋቂነት መጠን አልባ ነው” የሚሉት አዝማሪዎች እነሱን ሲንቅና ሲሰድብ የኖረው ስለጥበብ ካለው ዝቅተኛ ዕውቀት የተነሳ እንደሆነ ማመናቸውን የሚከተለው መረጃ ይገልጻል።

ድሮ እንደአነስተኛ ነው የሚያደርጉት። ጥበቡን ስለማያውቁት እንደአነስተኛ ያዩታል። አንዲት ሴት፣ አዝማሪ ወደደች የተባለ እንደሆነ ከባላባትነት ስሜቱ ዝቅ ያደረገው ስለሚመስል ልጄን አዝማሪ እንዳይደፍራት አብሎ አጠጠና ሸኙልኝ የሚባል ጊዜ ነበረ። ግን አዝማሪ በዕውቀትም፣ በመልክም ከባላባቱ ስለሚበልጥ ነው ይኸ ፍርሃት የመጣ። እንዲያውም ምን የሚባል ነገር አለ መሰለሽ አዝማሪ ሴቶች ቆንጆዎች ናቸው። እና ሌላው ሰው ይመኛቸዋል። ስለዚህ አዝማሪ ሚስቱ እንዳትወሰድበት «የአዝማሪ ሴት የነካ ይመለጣል» የሚል አባባል አለ። ስለዚህ አዝማሪ ሴት የትም ብቻዋን ብታድር የሚነካ የለም። አዝማሪው በጨዋታ መሃል ሆነ ብሎ ይህንን ህዝብ እንዲሰማው አድርጎ ይናገራል (አሰፋ ለገሰ፣ ቃለመጠይቅ፣ 15/04/2005፣ ደሴ)።

መረጃው አዝማሪ ያልሆነው ማህበረሰብ ከአዝማሪው ጋር በጋብቻም ሆነ በሌላው ማህበራዊ ግኙነት እንዳይቀላቀል ሲጠነቀቅ ኖሯል የሚል ሀሳብ አለው። ይህ የሆነው ግን አዝማሪ ያልሆነው ማህበረሰብ ለጥበብ ያለው ዕውቀት በጣም ደካማ በመሆኑ ነው። በአንጻሩ አዝማሪው ጥበብን ከመረዳት አልፎ ጥበብኛ በመሆኑ ሴቶቹ በሌላው እንዳይወሰዱበት ጥበባዊ በሆነ መንገድ ይከላከላል ይላል። ከዚህ በተጨማሪም መረጃው ሌሎች ሰዎች ሴት ልጆቻቸው በአዝማሪ እንዳይደፈሩ ይፈሩ እንደነበር ይገልጻል።

እንደመረጃው አባባል ሰዎች አዝማሪዎችን የሚፈሩበት ምክንያት አዝማሪዎች በዕውቀት፣ በውበትና አርቆ በማሰብ ከሌሎች ሰዎች የተሻሉ በመሆናቸው ሴቶችን አግባብተው የፈለጉትን ማድረግ እንደሚችሉ ስለሚያውቁ ነው። አዝማሪዎች ባላገር ብለው የሚጠሩት አባወራ ለትዳር አጋሩ የማይመች ነው ይላሉ። ይህ በመሆኑ የተነሳም ሴቷ ከባሏ ያጣችውን ፍቅር ፍለጋ ወደ አዝማሪ የምትመጣበት ጊዜ ብዙ ነው ሲሉ መረጃ ሰጪዎች ይገልጻሉ። መረጃ ሰጪዎች እንደሚሉት ቀደም ባለው ጊዜ የባላገር ሴት የአዝማሪን ወንድ በይፋና በህጋዊ መንገድ አታገባም፡፡ አዝማሪውም ቢሆን የባላገር ሴት ማግባት አይፈልግም። ምክንያቱም አዝማሪው እሱ ሲዘፍን አብራው ስለማትዘፍን አይፈልጋትም። እሷ ደግሞ አዝማሪ አላገባም ትላለች። አቶ መላኩ መድፉ፣ «አይ አናገባትም። አትዘፍንልንም። እስከዛሬ አዝማሪ አላገባም ትላለች። ንቀት አለ» ሲል ጉዳዩን ይገልጻል። ግን ይላል አቶ መላኩ፣ በጨዋታው በባህሪው ትወደዋለች። በመሰንቆው፣ በአነጋገሩ፣ በቅልጥፍናው ይሰብካታል። ተሰጦው በሰው ይወደዳል። ማጫወቱ፣ ሌላ ደግሞ አዝማሪ መልከኛ ነው። ማንኛውም ነገር ዝግጅተኛ ነው፣ ጥዳት አለው፣ ተጫዋች ነው፣ በተለያየ ነገር ይሄዳል። ስልጡን ነው። ባላገር ባሏ ያ ሁሉ የለውም። ይተኛል፣ ይነሳል። ስራ ይሄዳል። ይሄ ነው። ይህ ይሰለቻታል። ስለዚህ የአዝማሪ ወዳጅ ታበጃለች» (መላኩ መድፉ፣ የተተኪሪ ቡድን ውይይት፣ 14/04/2005፣ ደረቅ ወይራ)። በማለት አዝማሪ ቀልጣፋ፣ መልክ መልካም፣ ንፁህ፣ ስልጡን መሆኑን ሲገልፅ በአንጻሩ ሌላው ሰው ግን እነዚህ ባህሪያት የጎደሉት መሆኑን ይገልጻል። ቀጣዩ በተፈጥሯዊ አውድ የተገኘ መረጃም ይህንን የሚያጠናክር ነው። መረጃው የተገኘው ቀለባስ መድሃኒዳለም ክትክታ መንደር ነው። በአንድ የአዝማሪ ቤት ውስጥ የሰርግ ስርዓት እየተከናወነ ነው። የሰርጉ ታዳሚዎች በመንደሯ ውስጥ የሚኖሩ አዝማሪዎችና ከሌሎች መንደሮች የመጡ ገበሬዎች ናቸው። ሁሉም በአንድ ቤት ውስጥ ቢሆኑም፣ አቀማመጣቸው ግን ለየብቻ ነበር። እኔ (የዚህ ጥናት አድራጊ) በዚህ ሰርግ ቤት የዚያችው ቀበሌ ነዋሪ ከሆነ ወጣት አዝማሪ ጋር ተገኝቻለሁ። አዝማሪው በሰርጉ ቤት ያለውን ስርዓትና ሌላውንም ባህል እየገለፀልኝ ስለአጠቃላይ ሁኔታው እንዳውቅ ሲያደርግ ቆይቷል። ስለሰርጉ ባለቤቶች፣ ስለታዳሚዎች ማንነት ስለሰርጉ ደንብ ወዘተ። በመሃል አንድ መግለጫ ሰጠ። «ዝም ብለሽ እኮ በማየት እንዛታውንና ቡጋውን ትለይዋለሽ»፤ «እንዴት?»፤ «እስቲ እይና አንቺ ንገራኝ»፤ «እኔ ልዩነቱ አይታየኝም»፤ «አረ

ልብሱን እይው! መልኩን እይው! ምንም አይገናኝም። ባላገሩን እይው የመልኩን ክፋት፣ የልብሱን ዘልዛላነት።» አዝማሪው ይህንን የሚናገረው እዚያው የተቀመጡ አዝማሪዎችንና ባላገሩን እያነጻጸረ ነው። በንፅፅር የአዝማሪዎችን በልብስና በመልክ ማማር ይናገራል። በእለቱ ሁሉም ወገኖች በቦታው የተገኙት ሰርግ ለመታደም ነው። ይህ በመሆኑ ሁሉም በተሻለ አለባበስ ይገኛሉ። ነገር ግን መረጃ ሰጪው አዝማሪ ለዘመናት ይዘት በኖረው ግንዛቤ የተነሳ «ከባላገሩ» ይልቅ አዝማሪው የተሻለ ውበትና አለባበስ እንዳለው ለማስረዳት ሲጥር ይታያል። እዚህ ላይ ግን የሁለቱን ወገኖች የውበት አጠባበቅና አለባበስ አስመልክቶ ተፅዕኖ ስለሚያደርገው ጉዳይ ልብ ሊባል የሚገባው ጉዳይ አለ። ይኸውም የሁለቱ ሰዎች የስራ ፀባይ ነው። አዝማሪዎች ምንም እንኳን የግብርና ስራ ቢሰሩም የእርሻ ስራ ወቅት ሲያልፍ ደግሞ ወደተለያዩ ከተሞች በመጓዝ ይዘፍናሉ። ይኸ ወደ ከተሞች የሚደረግ ጉዞ ደግሞ የንፅፅርና ንቃተ ህሊና እንደሚሰጣቸው መገመት አይከብድም። በዚያ ላይ ዘፈኑን የሚዘፍኑት ለሰዎች በመሆኑ «ከሰው ፊት» ሲቆሙ ንፁህ መሆን ይጠበቅባቸዋል። ቀለል ያሉ ልብሶችን በመልበስ ረገድም ቢሆን የከተማ ኑሮ ተፅዕኖ እንደምክንያት ሊጠቀስ ይችላል። «ገበሬው ግን በስራ ፀባዩ የተነሳ የአዝማሪዎችን ያህል ንፁህ ያልሆነ ልብስ ሊለብስ ይችላል። በውበት አጠባበቅ ረገድም የእነሱን ያህል ላይጨነቅ ይችላል።

አዝማሪዎች ሌላውን ሰው «ሆዳም» ነው ይላሉ። ይህንን አስመልክቶ መረጃ የሰጡ አዝማሪዎች እንዳሉት «የእኛ ሰው ከመጠጡ ይደፍራል እንጅ ለምግብ ግድ የለውም። ትንሽ ጣፋጭ ነገር ካገኘ በቃው። ባላገሩ ግን ምግብ በቃኝ አይልም። ማንፈፍ ነው ስራው» (ብርሃን ትኩ፣ ቃለመጠይቅ፣ 11/05/2005 ዓ.ም፣ ማርዬ)። ይህ መረጃ አዝማሪዎች ምግብን መጥነው ብቻ ሳይሆን መርጠው ይመገባሉ ይላል። ከምግብ ደግሞ ለመጠጥ እንደሚያደሉ፣ ሌላው ሰው ግን ለምግብ እንደሚያደላ ይገልጻል። አዝማሪዎች በዚህ መረጃ እነሱ የተሻሉ መሆናቸውን ለመናገር ይሞክራሉ። መረጃው ግን ከዚህ ባሻገር ስለሁለቱ ወገኖች የሚናገረው አለ። ይኸውም ሌላው ሰው ጉልበትን በሚያደክም ስራ የተሰማራ በመሆኑ ያወጣውን ጉልበት ለመተካት ብዙ ምግብ እንደሚበላ፣ አዝማሪዎች ደግሞ በዘፈኑ ምክንያት ጉረሯቸው የሚደርቅ በመሆኑ ወደ መጠጡ ማድላታቸውን ያሳያል። ይህም የሁለቱ የስራ ፀባይ በአመጋገብ ልምዳቸው ላይ ያሳረፈውን ተፅዕኖ የሚያመለክት ይመስላል። ከዚህ በተረፈ አዝማሪዎች ከሰው ፊት ቆመው በማግባባት፣ በማስፈራራትና በሌሎችም መንገዶች ገንዘብን ከታዳሚ

የሚጠይቁ በመሆናቸው፤ እነዚህን ጉዳዮች ሲተገብሩ በታዳሚያቸው ፊት ነቃ ብለው ለመታየትና ድፍረትን ለማግኘት እንደሚጠጡ መረጃ ሰጪዎች ይናገራሉ። ይህ ሁኔታ መገለጫቸው ሊሆን እንደቻለ ከቀረበው መረጃ ለመረዳት ይቻላል። በዚህ መልክ አዝማሪዎች አዝማሪ ላልሆነው ማህበረሰብ ዝቅተኛ አመለካከት ያላቸው መሆኑን ይገልጻሉ። በአንጻሩ ሌላው ሰውም ለአዝማሪዎች የሚሰጣቸው ደረጃ አለ። ይህም በአመለካከቱ ይገለጻል።

ሌላው ማህበረሰብ ስለአዝማሪዎች ያለው አመለካከት

አዝማሪ ያልሆነው ማህበረሰብ ለአዝማሪዎች ያለው አመለካከት በሁለት ተቃርኗዊ ስሜቶች መካከል የሚገኝ ነው። አንደኛው ስሜት የአዝማሪዎችን ስራ በእጅጉ መፈለግ ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ከአዝማሪዎች ጋር ምንም አይነት ማህበራዊ ትስስር ላለመፍጠር መጠንቀቅ ናቸው። አዝማሪ ያልሆነው ማህበረሰብ አዝማሪዎችን የግድ የሚፈልግበት ጊዜ አለ። በተለይ ሰርግ አዝማሪዎች በሌላው ሰው እጅግ የሚፈለጉበት ጊዜ ነው። አዝማሪ ያልሆኑ ሰዎች አዝማሪ የሌለበት ሰርግ ሃዘን ቤት ነው ይላሉ። «ድሮ አዝማሪ ከዳስ ካልገባ የሞት ቤት እንኳን ያንን ያህል አይከብድም። ሰርጉ ሃዘን ቤት ይመስላል ይላሉ (አቶ ሽመልስ፣ ቃለ ምልልስ፣ 16/04/2005 ዓ.ም፣ ደረቅ ወይራ)። ይህ በመሆኑ የተነሳም አንድ አዝማሪ ወደ ሰርግ ቤት በሚመጣበት ጊዜ በተለየ ክብር ይስተናገዳል። የሚበላውና የሚጠጣው ነገር በተለይ ለእርሱ ተብሎ ይዘጋጅለታል። አቶ አሰፋ ለገሰ የተባሉ መረጃ ሰጪ እንደሚገልጹት «የድሮ አዝማሪዎች የሚበሉ የሰርገኛ ወጥ ነው። የሰርገኛ ወጥ ማለት ለሙሽራ ለሚዜ የሚሰራ ወጥ ነው። የተለየ ክፍል ይዘጋጅና፤ እንጀራው፣ ወጡ፣ ዳቦም (ሙጌራ) እዚያ እንደእንግዳ ይበላሉ። ጨዋታቸውን ይቀጥላሉ» (የተተኪሪ ቡድን ውይይት፣ 16/04/2005 ዓ.ም፣ ደረቅ ወይራ)። መረጃው አዝማሪዎች በሰርግ ቤት የሚደረግላቸውን እንክብካቤ የሚያሳይ ሲሆን፤ እንክብካቤው ከሙሽራ እኩል ነው ይላል። ይህም ሊሆን የቻለው በሰርግ ቤት ውስጥ ካላቸው ተፈላጊነት የተነሳ ነው። መስተንግዶው ከመብልና ከመጠጥ በተረፈ «የዳስ ደንብ» የሚል ስም በወጣለት ደንብ መሰረት ክፍያ ይጨመርበታል። አዝማሪ ባይኖር ኖሮ ሰርጉ ሰርግ አይሆንም ነበር ስለሚባል አዝማሪውን እንዳይከፋው ጥንቃቄ ይደረጋል። በአጠቃላይም፣ ሌላው ሰው ሰርግን የሚያደምቀው ድግስ ሳይሆን፤ አዝማሪ ነው የሚል አመለካከት አለው። ከዚህ በተጨማሪ የወሎ ማህበረሰብ አዝማሪዎች እርጥብ (የመልካም ገድ ምልክት) ናቸው የሚል አመለካከት አለው። ይህ በመሆኑም አዝማሪዎች ለዘፈን ወደ አንድ አካባቢ በሚሄዱበት ጊዜ

መልካም አቀባበል ይደረግላቸዋል። ቀጣዩ መረጃ ከላይ የቀረበውን ሀሳብ የሚደግፍ ነው።

አዝማሪዎች ቢሳደቡም የሚነካቸው የለም። ድሮ እኔ ህፃን ሁኔ አዝማሪ ተሳደቦ ብሎ የሚሳደብ የሚማታ የለም ነውር ነው። ውሻዎች እንኳን በአዝማሪና በሌላው ሰው ላይ አንድ አይደሉም። ውሻ በአዝማሪ ላይ አይጮህም፤ ቢጮህ እንኳ አዝማሪው «ተው እያለ» መሰንቆ እየመታ ያበርደዋል። እና እነዚህ እንስሳ ሳይቀር የሚወዳቸው ሰው እንዴት ይጠላቸዋል? ለዚህ ነው ሁሉም ጠበቃቸው ነው ያልሁሽ በዚህ የተነሳ አዝማሪዎች ያላቸው ችሎታ ሌላው ሰው የሌለው በመሆኑና፤ ሌላው ሰው ለአዝማሪዎች ባለው «የተመረቁ ናቸው»፤ «የመልካም ገድ ምልክት ናቸው» የሚል አመለካከት የተነሳ የትም ቦታ ተወድደው እንዲኖሩ ዕድል ፈጥሮላቸው ኖሯል። ሌላውም ሰው በነፃነት እንዲኖሩ የችሎታውን ሁሉ ሲያደርግ ኖሯል። በአባቶቻችን አመለካከት አዝማሪ ቤትሽ ገብቶ ጓዳ እንኳን ቢሆን ወተት ካለ፤ ቅቤ ካለ፤ ለአዝማሪ አይደበቅም። ከብት ካለበት ቦታ አዝማሪ የግድ ወተት ሳይጠጣ፤ እርጎ ሳይደፋ⁸ አይሄድም፤ ነውር ነው። እለቱን ባይቻል እንኳን ቀጠሮ ይሰጣቸዋል። እንዲያውም አዝማሪ ሲመሽበት የሚያድረው ካገኘው ቤት አይደደለም። በራሳቸው አመለካከት ጥሩ ነው ካሉት ቤት ነው። አዝማሪ የሚያድርበት ወደፊት ጥሩ ነገር አለው ተብሎ ይታሰባል (ሞላ ተገኘ፤ ቃለመጠይቅ፤ 09/05/2005 ዓ.ም፤ ውጫሌ)።

በዚህ መልኩ አዝማሪዎች ከቦታ ቦታ በነፃነት ሲንቀሳቀሱ እንደኖሩና በማንም ሰው ቤት ሳይከለከሉ እየዘፈኑ፤ በምላሹ ምግብና መጠጣቸውን እንዲሁም ልብሳቸውን ሲያገኙ እንደኖሩ መረጃው ይገልጻል። ይሁንና ሌላው ሰው ለአዝማሪ ያለው አመለካከት መልካም ብቻ አለመሆኑን መረጃዎች ይጠቁማሉ። ለምሳሌ፤ ቀጥሎ ቀረበው ቃል ግጥም ይህንን ሀሳብ የሚገልፅ ነው።

ይህን በሰው አገር መኖር ሆዴ ይወደው ነበር፤

ስጋና እንጀራ ያጠግባሉ አጥንት ያሳንሳሉ (ማስረሻ ፈንታው፤ 12/05/2005 ዓ.ም፤ ማርዬ)።

⁸ በእርጎ ሳይበላ ለማለት ነው። እርጎ የቀረበው ምግብ ላይ በብዛት ስለሚደረግበት ነው ቃሉ የሚያለግለው።

ግጥሙ በሰምና ወርቅ ቅኔ የቀረበ ነው። የዚህ ግጥም ከዋኝ አቶ ማስረሻ ፈንታው ግጥሙን ሲከውኑ፣ ከአጠገባቸው ከአምስት በላይ አዝማሪዎች የእሳቸውን ክዋኔ በማድመጥ፣ የእነሱን ግጥም በመስጠትና ተራቸው ደርሶ ዘፈንን ለመከወን ግጥም በመስጠት፣ አብረው ነበሩ። በሁሉም አዝማሪዎች ፊት ሳቅና ደስታ ነበር። ነገር ግን ይህ ግጥም በሚከወንበት ጊዜ ሁሉም አዝማሪዎች ሁለተኛውን ስንኝ በሃዘንና በአሳዛኝ ድምፅ በመቀበል አብረው ከወኑት። ግጥሙ በሰሙ ገጣሚው በሚኖርበት የሰው ሃገር እንጀራና ስጋ ጠግቦ እንደሚበላ አጥንት ግን በበቂ ሁኔታ እንደማያገኝ ይገልጻል። በወርቁ ደግሞ አብሮት የሚኖረው ማህበረሰብ አጥንትህ ትንሽ ነው፤ ከእኔ ታንሳለህ እንደሚለው ይገልጻል። ግጥሙ በሚከወንበት ጊዜ የነበረው የግጥሙ የአከዋወን ድምፅ ሌላው ሰው ለአዝማሪዎች ያለው ንቀት በስሜታቸው ላይ ከባድ አሉታዊ ተፅዕኖ እንዳለው የሚያሳይ ነበር። አዝማሪዎች ከሚሰጡት አገልግሎት የተነሳ ሌላውን የማኅበረሰብ ክፍል እስከመሳደብ የሚደርስ መብት ቢሰጣቸውም፣ ጋብቻን በመሳሰሉ የዝምድና መፍጠሪያ ግንኙነቶች ከአዝማሪ ጋር መቀላቀልን እንደውርደት ቆጥሮ ላለመቀላቀል ሲጠነቀቅ ኖሯል። ከአዝማሪ የተጋባንም ሲንቅና ሲያገል ኖሯል። ይህ ሃሳብም አዝማሪን እንደዝቅተኛ «ዘር» ከመቁጠር የመነጨ ሲሆን፣ አዝማሪ ለምኖ እንጂ ሰርቶ አይበላም፤ አዝማሪ ተሳዳቢ ነው፤ የሚሉት አመለካከቶች አዝማሪውን አዝማሪ ባልሆነው ወገን የተናቀ እንዲሆን አድርገውት ኖረዋል። ይህንን ሁኔታ ሲገነዘቡት መኖራቸውን በግጥሞች ይገልጻሉ። በአጠቃላይ፣ እስካሁን ከቀረበው ትንታኔ አዝማሪ ያልሆነው ማህበረሰብ የአዝማሪዎችን ሙያ በእጅጉ በመፈለግ፣ ነገር ግን ሰዎቹን ደግሞ በመናቅ ተቃራኒ ስሜቶች መካከል የኖረ ነው። ይህ ሁኔታም ቀጥሎ በቀረበው ንዑስ ርዕስ ተብራርቷል።

አዝማሪዎች ከሌላው ማህበረሰብ ጋር ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት

የቃል መረጃ አቀባዮች እንደገለፁት፣ ቀደም ባለው ጊዜ የወሎ አዝማሪዎች የሚኖሩባቸው መንደሮች የአዝማሪዎች ብቻ የነበሩ ቢሆንም፣ ዛሬ ላይ ሁለት መልክ ያላቸው ሆነዋል። አንዳንዶቹ መንደሮች አዝማሪዎች ብቻ የሚኖሩባቸው ሲሆኑ፣ ሌሎች ደግሞ አዝማሪና አዝማሪ ያልሆኑ ቤተሰቦች በአንድነት የሚኖሩባቸው ናቸው። የዚህ ጥናት የወሰን ትኩረት ከሆኑት ውስጥ በሉጋምቦ ወረዳ በኢላዳ ቀበሌ ውስጥ የሚገኘው «በረከት»፣ በደሴ ዙሪያ የሚገኘው «ከድጅ»፣ በመቄት ወረዳ በቀለባስ ቀበሌ የሚገኘው «ክትክታ» መንደሮች አዝማሪዎች ከሌሎች ሰዎች ሳይቀላቀሉ የሚኖሩባቸው መንደሮች ናቸው። በሌላ በኩል ደግሞ በደሴ ዙሪያ የሚገኘው ደረቅ ወይራ፣ በውጫሌ ወረዳ በሚገኘው ማርዬ ቀበሌ የሚገኙት፣ «ዋታባ እየሱስ»፣

«ጠጠር/ጢጠር አምባ»፣ «ቦሎ»፣ «ገገባ» የተሰኙት መንደሮች ቀደም ሲል የአዝማሪዎች ብቻ የነበሩ ቢሆንም፣ ቀስ በቀስ መቀላቀሉ ስለመጣ ዛሬ ላይ አዝማሪዎችና አዝማሪ ያልሆኑ ቤተሰቦች በአንድነት የሚኖሩባቸው መንደሮች ሆነዋል። ለብቻቸው የሚኖሩትም ሆኑ ከሌሎች ጋር ተቀላቅለው የሚኖሩት አዝማሪዎች ከሌላውና አዝማሪ ካልሆነው ማህበረሰብ ጋር ሊያገናኟቸው የሚችሉ አያሌ ጉዳዮች አሉ። ለምሳሌ፣ ለብቻቸው የሚኖሩት አዝማሪዎች፣ በገበያ፣ ከመንግስት በሚገኙ ፍትህን በመሳሰሉ የተለያዩ አገልግሎቶች የተነሳ ከሌላው ማህበረሰብ ጋር የሚገናኙ ሲሆን፣ በአንድ ላይ ተቀላቅለው የሚኖሩት ደግሞ ከማናቸውም የዕለት ከዕለት ግንኙነት አንስቶ በደስታም ሆነ በሃዘን አብሮ በመተጋገዝና በመተባበር የሚኖሩ ናቸው።

አዝማሪና አዝማሪ ያልሆኑ ቤተሰቦች በጋራ የሚኖሩባቸው አካባቢዎች ያለው የዕለት ከዕለት ግንኙነት ጥብቅ ነው። የታመመን መጠየቅ፣ ሃዘን መድረስ፣ ቡና መጠራራትና ስራ መተጋገዝ የመሳሰሉት ይገኙበታል። ከዚህ አንጻር ወ/ሮ አለምፀሃይ የማና የተባሉ አዝማሪ እንደገለፁት ቡና የሚጠጡት፣ በዓላትን የሚያክብሩትና የመሳሰሉ ትብብር የሚጠይቁ ተግባራትን የሚፈፅሙት አዝማሪ ካልሆኑ ጎረቤቶቻቸው ጋር ነው። በሃዘናቸውም ሆነ በደስታቸው የሚደርሱላቸውም እነዚህ ጎረቤቶቻቸው ናቸው (ምልክታና ቃለመጠይቅ 17/04/2005 ዓ.ም፣ ውጫሌ)። አዝማሪና አዝማሪ ያልሆኑ ቡድኖች ሃይማኖታዊ ስርዓቶችን በጋራ ይተገብራሉ። በወሎ የሚኖሩ አዝማሪዎች እንደአጠቃላይ ማህበረሰብ ሁሉ የእስልምናና የክርስትና እምነት ተከታዮች ናቸው። በተለይ ከቦታ አንጻር ሲታዩ በበረከት/ለጋምቦ፣ በከድጆ፣ በደረቅ ወይራ ያሉ አዝማሪዎች የእስልምና እምነት ተከታዮች ሲሆኑ፣ በማርዬና ቀለባስ ያሉ አዝማሪዎች የክርስትና እምነት ተከታዮች ናቸው። ታዲያ በየትኛውም ቦታ የሚገኙ አዝማሪዎች ከሚከተሉት ሃይማኖት አንጻር እንዲያደርጉ የሚጠበቁባቸውን ተግባራት ከሌላው ማህበረሰብ እኩል ያከናውናሉ። ለምሳሌ፣ አቶ መላኩ መድፉ የተባሉ የእስልምና እምነት ተከታይ አዝማሪ እንደገለፁት አዝማሪዎች እስከፈለጉ ድረስ መስጊድ ይሄዳሉ፣ ስግደት ይሰግዳሉ፣ ረመዳንን ይያማሉ (ቃለ መጠይቅ፣ 16/04/2005 ዓ.ም፣ ደረቅ ወይራ)። የክርስትና እምነት ተከታይ አዝማሪዎችም ሃይማኖታዊ ግዴታዎቻቸውን በተመሳሳይ መልኩ ይፈጽማሉ። አዝማሪዎች እንደሌላው ማህበረሰብ ሁሉ ክርስትና የሚጠይቃቸውን ተግባራት እኩል ከሌላው ሰው ጋር ይከውናሉ። ፆም ይያማሉ፣ በዓላትን ያክብራሉ፣ በቤተክርስቲያን በመገኘት ቅዳሴ ያስቀድሳሉ። ከዚህ ውጭም ቢሆን፣ ሌላው ማህበረሰብ እንደሚያደርገው ለቤተክርስቲያን በድቁና እና በቅስና የሚያገለግሉ የአዝማሪ ልጆች አሉ። ከዚህ ጋር በተያያዘ አዝማሪዎች የድቁና እና የቅስና ትምህርት ይማሩ

እንደሆነ ጥያቄ የቀረበላቸው በቀለባስ ነዋሪ የሆኑ አዝማሪዎች የሰጡት መልስ በግርምት የተሞላ ነበር። «እህ ምን ማለትሽ ነው!? የእኛ የእህታችን ባል እኮ ቁስ ነው። ቅድም ከቤተክርስቲያኑ ያየሽው መስቀል ያሳለመን ቁስም አጎታችን ነው» (በለጡ መላክ፣ ቃለመጠይቅ፣ 27/06/2005 ዓ.ም፣ ክትክታ ለበስ)። ነገር ግን እነዚህ ሃይማኖታዊ አገልግሎት የሚሰጡ ሰዎች እንደሌሎች አዝማሪዎች ዘፈንን የማይዘፍኑ ናቸው።

ከዚህ በተረፈ ግን ቅስና የሌላቸው አዝማሪዎች በሃይማኖታዊ ክብረ በዓላት ላይ ሌላው ማህበረሰብ ከሚያደርገው ውጪ የስራ ድርሻ አላቸው። ይኸውም ታቦታት በሚወጡባቸው በዓላት ከታቦቱ ቀድመው በመቆም «መዲና» እና «ዘለሰኛ» ዜማዎችን በመሰንቆ ብቻ (እነሱ ሳይዘፍኑ) በመጫወት በዓላቱን ያከብራሉ። በስራ ረገድ ያለው ግንኙነት ሲመረመር ደግሞ አዝማሪዎች ስራቸው መዘፈንና ግብርና፣ ለሌሎች ደግሞ ግብርናና ከዘፈን ውጪ የሆኑ ሌሎች ገቢ የሚያስገኙ ተግባራት ናቸው። ሁለቱም ወገኖች ከዘፈን በስተቀር በሚከወኑ ሌሎች ተግባራት አቻ የሆነ ግንኙነት ያከናውናሉ። ዘፈን ላይ ሲመጣ ግን ጉዳዩ የተለየ መልክ ይይዛል። ምክንያቱም ዘፈን አዝማሪዎች እንደሙያ የሚያከናውኑት ተግባር በመሆኑ ይህንን ተግባራቸውን ለማይዘፍኑት በማቅረብ ገንዘብ ያገኙበታል። የማይዘፍኑት ደግሞ በፈንታቸው ገንዘብ በመክፈል (በሽልማት) ይዘናሉ። ግንኙነቱ የአገልግሎት ሰጪ እና ተቀባይ መልክ ይይዛል ማለት ነው። ይህንን ጉዳይ አቶ ብርሃን ትኩ የተባሉ መረጃ ሰጪ ሲገልፁት፣ «አዝማሪ ከባላገር ይለያል። እግዚአብሔር እኮ ሲፈጥር አንዱን ደህና አንዱን ሰንካላ ያደርገዋል። እኛ ስንፈጠር ከእሳቸው ጋር አንድነት የለንም። እኛ ከሳቢ ነን፤ እነሱ ተከሳቢ ናቸው። ትናሞግላቸው እኛን እያኮሩን ነው ያሉ። በዚያ ላይ በላናቸው (በለጥናቸው ማለት ነው) ይላሉ» (ብርሃን ትኩ፣ ቃለመጠይቅ፣ 12/5/2005 ዓ.ም፣ ማርዬ)። ይህ ሁኔታም በስራ ረገድ ምንም እንኳን ግንኙነቱ ቢኖር፣ ይህ ግንኙነት ግን እያንዳንዱ ቡድን ያለውን የስራ ክፍፍል የሚያሳይ ነው። Merriam (1964, p. 123) እንደሚሉትም አዝማሪዎች በትልቁ ማህበረሰብ ውስጥ ካሉት የስራ ክፍፍሎች ውስጥ (የስራ ክፍፍል የሌለው ማህበረሰብ የለም) የሙዚቃ ባለሙያነት ድርሻቸውን ወስደው እሱን በማከናወን ላይ የሚገኙ ባለሙያዎች ናቸው ማለት ነው።

አዝማሪዎች ከሌላው ሰው ጋር የሚገናኙበት ሌላው አጋጣሚ ድግስ ነው። ለድግሶች ምክንያት ወርሃዊ ወይም ዓመታዊ በዓላት ሊሆኑ ይችላሉ። አለበለዚያ ሰርግ ሊሆን ይችላል። ምክንያቱ ምንም ይሁን አዝማሪዎች ሌላው በሚደገስበት ጊዜ መሰንቋቸውን ይዘው

በአዝማሪነታቸው፣ ወይም ደግሞ መሰንቋቸውን ትተው በጎረቤትነታቸው አዝማሪ ካልሆኑ ሰዎች ቤት የድግስ ታዳሚ ይሆናሉ። በግልባጩ ደግሞ አዝማሪዎች የአካባቢያቸውን ታቦት ምክንያት አድርገው በሚደግሱት ድግስ ወይም በሚያዘጋጁት ሰርግ ሌላው ሰው ታዳሚ ይሆናል። ይህንን ሁኔታ የገለፁት መረጃ ሰጪ የሚከተለውን ብለዋል። «አይ አዝማሪ እኮ ብቻውን አይኖርም አዝማሪ ያልሆኑ ጎረቤቶችም አሉት። በዚያ ላይ ደግሞ ከስጋ ዝምድና ሌላ የፍቅር ዝምድና አለ። ስለዚህ እንግዳው ከሁሉም አይነት ነው» (አሰፋ ለገሰ፣ ቃለመጠይቅ፣ 16/04/2005፣ ደረቅ ወይራ)። ይህንን ሁኔታ የሚያረጋግጥ አጋጣሚም ቀለባስ/ክትክታ መንደር ውስጥ በመገኘት ለማየት ተችሏል።

በቀለባስ/ክትክታ መንደር የሚኖሩ አዝማሪዎችና የመጋቢት መድኃኒዓለምን ዓመታዊ ክብረ በዓልን ድግስ ደግሰው ጎረቤት ዘመድ ጠርተው ያከብራሉ። የዚህ ጥናት አድራጊም በጥር ወር በአካባቢው ለመረጃ ስብሰባ ተገኝታ በነበረ ጊዜ ነዋሪዎች ባደረጉላት ጥሪ መሰረት በመጋቢት የክብረ በዓሉ እንግዳ ሆኖ በአንድ ቤተሰብ ቤት ተገኝታ ነበር። ይህ ቤተሰብ ብዙ እንግዶች ነበሩት። ከእንግዶች ውስጥ ግማሽ ያህሉ አዝማሪ ያልሆኑ ሰዎች ሲሆኑ ከሁለትና ሶስት ሰዓት በላይ ተገዘው የመጡ ነበሩ። ከሩቅ የመጡት እንግዶች ሶስት ቀናትና ከዚያ በላይ ተስተናግደዋል። የአካባቢው ነዋሪዎች የሆኑ አዝማሪዎች ደግሞ ባገኙት አጋጣሚ ሁሉ የድግሱ ተሳታፊ ሆነው ሰንብተዋል። ይህ ሁኔታ እንግዲህ በሁለቱ ቡድኖች መካከል ያለውን የማህበራዊ ግንኙነት አይነት የሚያሳይ ምሳሌ ነው።

ማጠቃለያ

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ የወሎ አዝማሪዎችን ማህበራዊ ደረጃ መፈተሽ ነው። ይህ ዓላማ ግቡን እንዲመታ በስሩ፣ አዝማሪዎች ለራሳቸው ያላቸው አመለካከት ምንድን? በአዝማሪዎች መካከል ያለው ማህበራዊ ደረጃ ምን ይመስላል? አዝማሪዎች ለሌላው ሰው ያላቸው አመለካከት ምን ይመስላል? ሌላው ሰው ለአዝማሪዎች ያለው አመለካከት ምንድን ነው? እና አዝማሪዎች ከሌላው ማህበረሰብ ጋር ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት ምን መልክ አለው? የሚሉ ጥያቄዎች ተፈትሸው ምላሽ አግኝተዋል። በዚህ መሠረት፣ አዝማሪዎች ስለራሳቸው በሙያቸው የተነሳ የተመረጡና የተሻሉ ሆነው እንደተፈጠሩና እንደሚኖሩ አድርገው እንደሚያምኑ፣ በአዝማሪዎች መካከል ጎበዝ አዝማሪና ጎበዝ ያልሆነ አዝማሪ እንዲሁም ባላባትና ጭሰኛ የሚባሉ ደረጃዎች መኖራቸውን፣ አዝማሪዎች በዙሪያቸው ያለው ሌላው ማህበረሰብ ከእኛ በዕውቀት ያነሰ ነው የሚል አመለካከት እንዳላቸው እና ዛሬ ከሌላው ማህበረሰብ ጋር

ያላቸው ማህበራዊ ግንኙነት ከጥንቱ የተሻለ ቢሆንም፣ እኩል አለመሆኑን ለማየት ተችሏል።

ዋቢዎች

አስቴር ሙሉ። (2007)። ተከታታይነትና ለውጥ በወሎ አዝማሪዎች የኑሮና የዘፈን ልምድ [ያልታተመ ለዶክትሬት ዲግሪ ማሟያ ዴዘርቴሽን]። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

አበበ ማለደ። (2002)። በጎንደር ዙሪያ ወረዳ በብርባክስ ቀበሌ የአዝማሪነት ሙያና የዘፈን ግጥሞች [ያልታተመ የኤም.ኤ.ዲግሪ ቴሲስ]። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

ገ/ኪዳን ወ/ሐዋርያት። (1981)። በታሪክ ዘርፍ የተሰሩ ስራዎች ከ1977-1981. [ያልታተመ]። በወሎ ክፍለሃገር ባህልና ስፖርት ጉዳይ ሚኒስቴር ቅ/መ/ቤት፣ ደሴ።

ጌታቸው መኮንን ሃሰን።(1993)። ወሎ-የአገር ድባቱ፣ አዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት።

የኢትዮጵያ ቋንቋና ጥናት ምርምር ማዕከል፣አማርኛ መዝገበ ቃላት(1993)።አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት።

Ashenafi Kebede (1971). The music of Ethiopia: Its development and cultural settings [Unpublished doctoral dissertation]. Wesleyan University.

Barnard, A. (2004). *History and theory in anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ben-Amos, D. (1993). *Folklore in Context: Essays*. New Delhi, Madras, South Asian Publishers.

Bolay, A. (2002). The Azmari: Voice of Ethiopian memory. Ethiopian studies at the end of the second millennium. In *Proceedings of the 14th International Conference of IES, 1*, 75- 83. Institute of Ethiopian Studies, Addis Ababa University,

Hussein Ahmed. (2001). Islam in nineteenth-century Wallo, Ethiopia Revival, reform and reaction. Leiden-Boston, Koln: Brill.

Kawase, I. Musical performance and self-designation of Ethiopian minstrels: Azmari. *African Study Monographs. Supplementary Issue* 2005, 29, 137-142. URL: <https://doi.org/10.14989/68437>

Kawase, I. (2008). The transformation of musical activities and self-imposed group markers of *Azmari* in Ethiopia. In *cultures sonoresd’Afrique IV.publie’sous ladDirection de Junzo KAWADA, Institut de rechrches sur les cultures populaires du Japan*. University’ Kanagawa: Yokohama, Japan

- Kawase, I. (2010). Intercultural dialogue on the visualization of local knowledge: Films on hereditary singers in Ethiopia. In *African Study Monographs, Supplemantary Issue 41*, 101-109.
- Kefyalew A. (1998). Minstrels in Addis Ababa: A study in the social life of Gonderian Inzatas [Unpublished master's thesis]. Addis Ababa University.
- Leslau, W. (1952). An Ethiopian minstrels' argot. *Journal of the American Oriental Society*, 72 (3), 102-109.
- Merriam, A. (1964). *The anthropology of music*. Evanston, Illinois North-western University Press.
- Mesganaw Andualem. (2010). Change and continuity in the lives of Birbuax Azmaris [Unpublished master's thesis]. Addis Ababa University
- Teclehaimanot Gebreseelase. (1986). A brief survey study of the Azmaris in Addis Ababa" In *Proceeding of the International Symposium for the Centenary of Addis Ababa .161-170*, (Edited by Ahmed Zekaria, Bahiru Zewdie and Tadesse Beyene), Institute of Ethiopian Studies, Addis Ababa Univeristy.
- Tyson, L. (2006). *Critical theory today: A user-friendly guide* (2nd ed.), New York: Routledge.